

Fra Rensborg 1808.

Ved **Jørgen Hatting.**

Da Krigsfaren i 1806 følte overhængende, tog Kronprins Frederik Ophold i Rensborg; i de følgende for Danmark så skæbnesvangre Aar samledes Landets Styrelse i stedse højere Grad under hans personlige Ledelse i Hertugdømmerne. I Bakkehusets Manuskriptsamling findes nedenstaaende Breve fra Rentekammerdeputeret **Mads Fridsch**¹⁾ til hans Kollega Konferensråd **Peder Wormskjold**²⁾. De giver et Billede af Stemningen blandt de af Centraladministrationens Embedsmænd, der måtte følge Regeringen til Rensborg. Brevene er skrevet i den bevægede Tid omkring Christian VII's Død d. 13. Marts 1808.

Rensborg den 24. Febr. 1808.

Nu maa man vel ansee det som afgjort — gode Ven! at vi forblive enten her eller et andet Sted paa Fastlandet, saalænge Krigen vedvarer, og altsaa er det ikke at forudsee, naar vi kan vente at samles med vore Kolleger i Kjøbenhavn. Ingenlunde kan man sige, at vi lide nogen Nød her i Rensborg; men dog er det ej heller behageligt saaledes at leve paa Feltdfod, især naar man ikke mere er ung. Man savner sin vante Maade at leve paa, sine smaa Bequemmeligheder og sine sædvanlige Omgangsvener. Ofte har jeg tænkt paa at lade mine Børn komme herud til mig; men det er næsten Synd at rive dem ud fra alle deres Bekjendtskaber og føre dem hen paa et fremmed Sted, hvor de maatte leve uden Huusholdnings-sysler, indskrænkede til et par Værelser, og hvor Eensomheden altsaa blev dem saa meget mere følelig. Heraf lader det sig forklare, at vore Fruentimmer i Almindelighed, men især de ugifte, længes inderlig efter at komme hjem igjen. Mange, og maaskee de Fleste, af Mandfolkene ønske det samme. Nogle er det ligegyldigt, men Andre, iblandt hvilke jeg kan regne Konferensraad **H o ë**³⁾, finde sig saa vel her, at de ikke vil høre om nogen Forandring.

I det danske Fag her i Kammeret gaaer det fornemmelig ud over **K o n g s l e v**⁴⁾. En Lykke saavel for Sagernes Gang, som for ham selv er det, at Forretninger ere det Element, han behøver for at leve. Saalænge Communicationen med Moder-Collegiet er aaben, kan han med Anstrængelse bestride, hvad der forefalder, men skulde den blive spærret, maa han nødvendig have Hjelp,

og det er derfor at vi have udbeedt os Renteskriver Buch⁵). Fuldmægtig Nimb⁶), som rejste med os fra Kjøbenhavn, som veed hvad der siden er forefaldet her i Collegiet, og har den hele Række af Sager i Hovedet, kan ingenlunde undværes. Han har bedet om Tilladelse til at gjøre en Rejse til Kjøbenhavn paa 14 Dage for at hænte sin Familie, men Greven⁷) har ikke været at formaae til at samtykke deri, af Frygt for at Passagen kunde vorde spærret, naar han skulde vende tilbage. Hvad de Puncter angaaer, som vi herfra have sat under Deliberation i Anledning af den kongelige Befaling igjennem Statsraadet om Forretningernes Deeling, da behøver jeg ikke at melde noget derom, siden De desangaaende have modtaget vor officielle Skrivelse.

At min salig Broder⁸) var Dem kjær, gode Wormskiold! det veed jeg, og følgerig har det været bittært saavel for Dem som for mig at modtage Tidenden om hans Bortgang. Men — jo længere man lever, jo meer maa man naturligviis vænne sig til at tabe sine Ungdomsvener. Han ønskede inderlig at kunne have havt mig hos sig i sidst afvigte Juuledage, og talte næsten daglig derom med min ældste Datter, som var ham til megen Selskab; men saa lidet som Aarstiden passede sig for mig til at gjøre en Rejse herfra til Ribe, saa liden Muelighed saae jeg derhos i at komme herfra, og han selv oplevede ejheller Juulen.

De spaaede i Deres sidste Brev, gode Ven, at Freds Preliminairerne skulde blive bragte i Stand i Vinter, men desværre seer det endnu ikke ud derefter, tvertimod synes Conjuncturerne at blive mere indviklede end de nogensinde har været; dog — man plejer at sige, at en Ting er nærmest ved at blive klog, naar den først er bleven ret gal, og hvis dette er sandt, kunde man have Føje til at see Freden imøde. At en Fransk Armee paa 20/m Mand med det Første drager igjennem Hertugdømmerne og over Snoghøj til Fyen, er Dem vel allerede bekjendt. Uvist er det endnu, om nogen Afdeling deraf kommer her igjennem Rendsborg, eller, som Nogle meene, tager en Omvej af Agtelse for Kongen som nærværende. Af denne Armee skal de spanske Tropper udgjøre en betydelig Deel. Disse Sydlændere have nu allerede i Hamborg tilvant sig vort nordiske Clima. Kronprindsen skal igaar være rejst fra Kiel, men har efterladt sig 2 af sine Adjutanter, nemlig v. d. Maase⁹) og Friboe¹⁰) for at complimentere Pontecorvo, naar han kommer derigjennem. Ellers har man begyndt at tale om, at Soult skulde i hans Sted faae Commandoen. Igaar skal man her have havt Brev umiddelbar fra Gothenborg, at der fandtes endnu ikkun et Engelsk Linieskib og ingen Landtropper, hvilket, hvis det ellers er sandt, tilintetgjør Rygtet om de flere store og mindre Skibe, som allerede skulde være ankomne dertil, og som man be-

frygtede vilde spærre Communicationen inden man forsaae sig dertil. Etatsraad *K n u d s e n*¹¹⁾ er nu undervejs paa Tilbagerejsen hertil, og vantes i Aften eller i Morgen. Han havde, da han rejste herfra, sat sig for at komme tilbage inden 4 Uger, men det er blevet til det Dobbelte, og vel er det han kommer, da Cancelliet her er næsten aldeles uvirksomt, og Sagerne allerede have opdynget sig til en betydelig Mængde, som vante paa Afgjørelse. Jeg har intet havt at bestille dermed uden blot at referere Forestillingerne i Statsraadet. Dette holdes ikkun eengang om Ugen nemlig hver Fredag og begynder sædvanlig Klokken 11; men undertiden har man ondt for at blive færdig til Klokken 3, da det er ordentlig Taffels Tid hos Kongen. Rosen er her meget indskrænket og bestaaer af 4 Personer, nemlig Justitsraad *N i e l s e n*¹²⁾, *B u g g e*¹³⁾, *v o n E s s e n*¹⁴⁾ og jeg; thi endskjøndt *von Essen* nu ikke refererer siden *Hoë* er kommen, saa tilsiges han dog hver Gang tilligemed mig, da man gjerne vil have hans Selskab. *E g g e r s*¹⁵⁾, der sædvanlig har Referat for det tyske Cancellie, naar han ellers er her tilstæde, holder sig for god til at spise med os, og er ikke god nok til at spise med Kongen, saa han maa spise hjemme af sin Madspand, med hvis Indhold han dog kuns er maadelig fornøjet.

De har vist nok hørt eller læst om Ballet, som vi *Kjøbenhavnere* gjorde her paa Kongens Geburtsdag. Jeg for min Deel havde heller ønsket, at de 8 à 900 Rdl., som det kostede, vare blevne oversendte til de *Brandlidte* i *Kjøbenhavn*; men det hedte, at man burde anstille en *Fête* for at hædre Dagen og for at fornøje *Rendsborgerne*. Professor *W a r b e r g*¹⁶⁾ har sagt sandt, naar han har berettet Dem, at vore *Quarterer* her ikke ere *brillante*. Jeg boer paa *Paradepladsen* i det saakaldte nye *Værk* hos en *Apotheker*, hvor jeg har 2 *Værelser* og et *Tjenerkammer*. *Huuset* er, som de i *Almindelighed* her ere, af *Bindingsværk*, og derhos maadelig holdt i *Stand*, saa det falder temmelig luftigt. *Meublerne* ere heel maadelige, og for disse *Lejligheder* tilligemed *Brænde* og *Lys* betaler *Kongen* eller *Landet* 30 Rdl. maanedlig, saalænge *Vinteren* varer. *Hoë* har det meget godt.

Nu har jeg da ogsaa vaaset nok *Tilgiv min Vidtløftighed!* *Anbefal mig til Deres gode Frue*, og dernæst til samtlige *Colleger*. *J e n s e n*¹⁷⁾ skylder jeg et *Brev*, og han skal med *Første* faae det.

Mange *Hilsener* fra *von Essen*, *Kongslev* og flere. *Glem ikke*

Deres særdeles hengivne gamle *Ven*

Fridsch.

Rendsborg den 13. April 1808.

Nu have vi faaet en bestemt kongelig Ordre igjennem Statsraadet om at afslutte Forretningerne her og at vende tilbage til Hovedstaden saasnart mueligt, dog Collegiernes Medlemmer ikke førend det kongelige Liig er bleven biesat. Dette vil vel neppe skee i de første 5 Uger endnu; thi Apparaterne, der henhøre til at sætte Liiget paa Parade, væntes ikke færdige førend den 21de førstkommande, og maaskee ikke endda. Derefter skal Liiget staae paa Parade i 3 fulde Uger førend det bisættes. Tegningen til Paradesængen saavel som til et Interims-Capel her i Garnisonskirken er af Professor H a n s e n¹⁸⁾, men Udførelsen er overdragen til K r e i s e r¹⁹⁾ i Slesvig. Capelmester K u n t z e n²⁰⁾ er allerede ankommen hertil for at opføre Sørge-Musiquen. Vel skulde Collegiernes øvrige Personale afsendes saasnart Forretningerne her vare tilendebragte; men nu møder her den Omstændighed, at i Følge det approberede Ceremoniel skal Faklerne ved Liigprocessionen bæres af 24 Renteskrivere, hvorunder vel ogsaa forstaaes andre Contoirchefer. Herom vænte vi nu Requisitorialer fra Overkammerjunkeren C a l m e t t e²¹⁾, og dersom Statsraadet, der har Overstyrelsen af den hele Jordefærd, da skulde formeene, at de herværende Contoirchefer nødvendigen dertil maae bruges, saa kan hverken disse eller Fuldmægtigerne under Rentekammeret, der maae supplere Tallet, afrejse herfra forinden Bisættelsen er forbi. Copiisterne kan vel derimod i næstkommende Uge begynde af afrejse; dog maae Collegierne træffe et Slags Aftale i saa Henseende, paa det, at der ikke skal komme alt for mange paa eengang til Stationerne og især til Transportstæderne. Vi skrive i Dag til Kammerherren G e r s d o r f f²²⁾ i Odense med Anmodning, at han, naar de ved Ankomsten melde sig hos ham, vil give dem Vejledning, hvor de have at henvende sig for at komme over til Sjælland paa den for Opbringelse mindst farlige Maade. Siden maa vi andre see til hvorledes vi kan liste os over. Professor E n g e l s t o f t²³⁾ rejste herfra i Gaar med sin Kone; men hende sætter han af i Randers. Etatsraadinde Knudsen har derimod besluttet at vove Overfarten med sin Mand, og det samme agter Frue Kongslev at gjøre.

Nu synes det altsaa, at vi alle har sikre Udsigter til inden Majmaaneds Udgang at samles med vore Colleger i Kjøbenhavn. Etatsraad von Essen og jeg glæde os allerede ved Tanken om at kunde indtage vore gamle Pladse ved Siden af vore gamle gode Venner. Vor Stæmning var bekymringsfuld da vi toge Afskeed. Vel ere Udsigterne endnu dunkle, men vi vil haabe til det Bedste. Jeg har seet af Aviserne, at Deres ældste Søn²⁴⁾ er gaaet ind i det Militaire. I den Stand kan man ogsaa være lykkelig, naar man har

Lyst dertil, og jeg er vis paa, at han ikke har gjort dette Skridt uden med Deres fulde Samtykke.

Dette Brev sidder jeg her i vor Forsamlingsstue og skriver, men der forefalde saa man Interlocatorier, at jeg nødes til at slutte.

Mange Hilsener saavel hjemme hos Dem selv som i Collegiet.
 Lev vel gode Ven!

Fridsch.

Noter.

¹⁾ Mads Fridsch (1742—1812) Aessor i Hof- og Stadsretten 1775, i Højesteret 1778, Deputeret i Rentekammeret 1799. ²⁾ Peder Wormskjold, Avskultant i norske Kammer 1772, Medlem af den store Landbo-kommission 1786, Deputeret i Rentekammeret 1796, l. Deputeret 1810. † 1824. ³⁾ Josias Hoø, Deputeret i Rentekammeret 1784, l. Deputeret 1796, afsk. 1810. † 1816. ⁴⁾ Troels Kongslev, Sekretær i det danske Kammerkancelli 1801—1822, Kommitteret i Rentekammeret 1810, l. Deputeret 1831—1840, Konferensråd 1831, † 1844. ⁵⁾ Johannes Buch, Fuldmægtig i danske Kancelli 1801, Renteskriver 1806, Kommitteret i Rentekammeret 1826. Afsk. 1840. † 1865. ⁶⁾ Jørgen Nimb, Fuldmægtig i jyske Renteskriverkontor 1804, Kontorchef smstds. 1811, afsk. 1841, † 1848. ⁷⁾ Greve Christian Ditlev Frederik Reventlow (1748—1827), Præsident i Rentekammeret, Statsminister. ⁸⁾ Andr. Fridsch, Stiftsfysikus, Justitsråd, † Dec. 1807. ⁹⁾ Frederik Anton Adam v. d. Maase til Krogerup, 1808 Overadjutant i Generalstaben. † 1821. ¹⁰⁾ Frederik Caspar Conrad Friboe, Sekondlieutenant 1783, Ritmester 1789, Oberstlieutenant 1808, Generallieutenant 1836, † 1846. ¹¹⁾ Kristian Knudsen, Deputeret i danske Kancelli og Chef for 2. og 5. Departement, † 1813. ¹²⁾ Mogens Nielsen, Justitsråd, Hof-inspecteur. † 1828. ¹³⁾ Frederik Conrad Bugge, Gehejmekabinetkasserer, † 1842. ¹⁴⁾ Mikael v. Essen, Kommitteret i Rentekammeret 1781, Deputeret 1810, l. Deputeret for Finanserne 1824, Gehejmekonferensråd 1828, † 1831. ¹⁵⁾ Kristian Ulrik v. Eggørs, Deputeret i Finanskollegiet 1800, Deputeret i tyske Kancelli 1801, Overprokurør og Medlem af Overbankdirektionen 1802, Overpræsident i Kiel 1813, † 1813. ¹⁶⁾ Ole Warberg, Professor i Astronomi 1800, Møntdirektør 1810, Direktør for Nationalbanken 1818. † 1821. ¹⁷⁾ Hans Jensen, Kommitteret i Rentekammeret 1802, afsk. 1826, † 1829. ¹⁸⁾ Christian Frederik Hansen, Arkitekt, Professor ved Akademiet og Overbygningsdirektør, † 1845. ¹⁹⁾ Lorents Chr. Kreiser, kgl. Bygningsinspektør, † 1823. ²⁰⁾ F. L. A. Kunzen (1761—1817) Komponist, 1795 Kapelmester ved det kgl. Teater. ²¹⁾ Charles Louis Bose de la Calmette, Søn af den hollandske Gesandt i København, naturaliseret som dansk Adelsmand 1776, Kammerherre 1777, Overkammerjunker 1808. † 1811. ²²⁾ Povl Rosenørn Gersdorff til Vosnæsgård og Fraugdegård, Amtmand over Kalø Amt 1777—1793, over Randers Amt 1793—1799, Stiftamtmand over Fyns Stift 1799—1808. † 1810. ²³⁾ Laurids Engelstoft (1774—1851), Professor i Historie. ²⁴⁾ Morten Wormskjold, Lieutenant ved det sjællandske Skarpskyttekorps 1808; foretog senere en Række Opdagelsesrejser. † 1845.
